

Звіт ГО «Разом проти корупції» про громадський моніторинг виконання Державної антикорупційної програми

Освіта і наука

Захід 2.7.5.1.1. Розроблення законопроекту про розширення сфери ЗНО

Строки заходу	Прогрес заходу	Статус заходу	
01.03.2023 - 31.12.2023	50%	В процесі виконання (захід виконується в межах строків виконання)	

▪ Успіхи

Захід виконано частково. 19.10.2023 р. МОН розроблено та оприлюднено для громадського обговорення [законопроект](#) «Про внесення змін до деяких законів України щодо фінансування здобуття вищої освіти та надання державної цільової підтримки здобувачам освіти». В частині прийому до ЗВО даний законопроект, серед іншого, істотно обмежує можливості уникнення ЗНО та заміни його на іспити в закладах вищої освіти, крім обмеженого переліку медичних та військових винятків, закріплює для пільговиків квоти та обґрунтовані обмеження при вступі. Вказаний законопроект пройшов громадське обговорення та перебуває на погодженні зацікавлених ЦОБВ.

Для об'єктивного та прозорого зарахування вступників до ЗВО, а також реального досягнення ОСР, зазначений законопроект усуває ряд ключових факторів, які суттєво зменшують антикорупційний потенціал ЗНО та його ефективність у недопущенні до вищої освіти некомпетентних вступників. Зокрема, закладені законопроектом зміни до ст. 44 [ЗУ «Про вищу освіту»](#) передбачають припинення врахування при вступі середнього балу свідоцтва про повну середню освіту, призових місць у Всеукраїнських учнівських олімпіадах, мотиваційних листів, скасування пільг при вступі в разі відпрацювання в селах для випускників – медиків та педагогів (3-річна робота в сільських школах та лікарнях в обмін на навчання за рахунок бюджету), – усі зазначені фактори, які використовувалися в корупційний спосіб для зменшення ваги ЗНО у загальному конкурсному балі при вступі.

▪ Перешкоди та ризики

Команда МОН завершила підготовку та оприлюднила законопроект для громадського обговорення із суттєвою затримкою, тож передбачене в ДАП його прийняття до 31.12.2023 р. вбачається практично неможливим.

Фактичне досягнення очікуваного стратегічного результату для об'єктивного та чесного відбору вступників на пряму залежить від затверджені МОН редакції Умов/Порядку прийому до ЗВО у 2024 році.

Крім того, значна частина позитивних нововведень законопроекту може бути нівельована народними депутатами України на етапі II-го читання.

Законопроект не повністю усуває фактори, які необґрунтовано зменшують вагу ЗНО при вступі та сприяють зарахуванню до ЗВО менш компетентних вступників. Зокрема, документом не скасовується «сільський [регіональний] коефіцієнт», який збільшує конкурсний бал на кілька (від 2 до 5, залежно від року) відсотків для вступників, які зареєстровані в селі та закінчили в рік вступу сільську школу. Такий підхід є несправедливим, необ'єктивним, порушує принцип відбору вступників за знаннями, здібностями та кваліфікацією, а також не стимулює покращувати якість освіти у сільських школах.

Звіт ГО «Разом проти корупції» про громадський моніторинг виконання Державної антикорупційної програми

Освіта і наука

Законопроект про виконання заходу 2.7.5.1.1. на сьогодні не зареєстрований у ВРУ, не прийнятий та не набрав чинності. Індикатори виконання заходу не досягнуто. Антикорупційні запобіжники наразі не запроваджено.

Одним з найбільших факторів для корупції та необ'єктивного відбору вступників є творчі конкурси та конкурси фізичних здібностей з предметів (дисциплін), з яких не використовуються організаційно-технологічні процеси ЗНО. Неможливість об'єктивного вимірювання результатів творчості та непридатність «класичного» ЗНО для вимірювання фізичних здібностей робить цю проблему практично не вирішуваною.

Ефективність ЗНО значною мірою нівелюється тим, що застосування його технологій сконцентроване переважно на завершенні середньої або певних етапів вищої освіти, тобто після закінчення шкільного навчання, коли з некомпетентністю вступників виправляти щось уже надто пізно.

08.11.2023 р. було прийнято [ЗУ «Про внесення змін до ЗУ «Про повну загальну середню освіту» щодо обов'язкових результатів навчання»](#) (законопроект № 9046). В рамках його виконання УЦОЯО оголосив про проведення [пілотної ДПА](#) для учнів 4-го класу для обмеженої кількості учнів (близько 2 000 дітей). Атестація проходить із застосуванням елементів ЗНО, але без двох важливих компонентів для забезпечення дієвості та антикорупційного ефекту: за місцем навчання та під наглядом учителів цієї ж школи (без зовнішнього контролю).

▪ Необхідні дії та рекомендації

Комітету ВРУ з питань освіти, науки та інновацій забезпечити збереження в законопроекті положень, які нейтралізують інструменти уникнення або зменшення ваги ЗНО, з метою недопущення до вищої освіти некомпетентних вступників. Меритократичний відбір майбутніх студентів є ключем до якісної освіти та зведення до мінімуму галузевої корупції.

При доопрацюванні в II-му читанні законопроект слід доповнити нормою про скасування «сільського коефіцієнта» (пільг у вигляді додаткових балів для осіб, зареєстрованих у селах та які здобули повну загальну середню освіту в сільських школах).

Загальна якість середньої освіти в сільській місцевості є вкрай низькою та суттєво поступається міській. За таких умов неприйнятно зберігати в законодавстві стимули для учнів та вчителів сільських шкіл не вчитись та не вчити належним чином.

Оскільки мінімізація можливостей уникати ЗНО, врешті, призведе до збільшення доли вступників на творчі спеціальності, це істотно зменшить стимули для відповідних ЗВО забезпечувати якісну освіту. Тому при доопрацюванні в II-му читанні в законопроекті вкрай важливо передбачити ключові засади відкритості та встановити чіткі вимоги до оцінювання конкурсів творчих та фізичних здібностей. Також рекомендується провести не пізніше 2025 року пілотний проект у форматі спеціального ЗНО з фізкультури.

При доопрацюванні в II-му читанні у законопроекті має бути встановлено вимогу, що перелік конкурсних предметів та вимоги до вагових коефіцієнтів оцінок в сертифікатах ЗНО з конкурсних предметів мають бути однаковими при прийомі як на бюджетну форму навчання, так і за контрактом. Таке рішення дозволить обмежити інструментарій ЗВО приймати абітурієнтів із сертифікатами ЗНО з непрофільних/нерелевантних предметів або присвоювати їм неадекватно більшу вагу в загальному конкурсному балі. Такий крок зменшить можливості деяких ЗВО та факультетів набирати студентів за принципом «абикого, лише б платили» шляхом маніпуляцій з вимогами до сертифікатів ЗНО, із закономірно низькою якістю освітніх послуг.

Звіт ГО «Разом проти корупції» про громадський моніторинг виконання Державної антикорупційної програми

Освіта і наука

МОН до 2025 року максимально збільшити кількість предметів, для яких ЗНО є обов'язковим, потім проводити ДПА незалежно від рівня освіти виключно у формі ЗНО та поступово розширити сферу застосування технологій ЗНО на молодші класи школи. Для цього необхідно внести відповідні зміни до профільних законів та забезпечити ресурсами розширення сфери обов'язкового застосування ЗНО. Тільки при проведенні щорічного незалежного оцінювання у форматі ЗНО всіх учнів та студентів в країні, здобувачі освіти матимуть реальний стимул сумлінно вчитись, їх педагоги – ефективно вчити, а економіка – зможе опиратись на компетентних та ефективних громадян. Адже якщо школа не забезпечує належної якості навчання всі 10 років, результати ЗНО це наочно продемонструють, але для випускників даного року це проблеми некомпетентності не вирішує.

УЦОЯО провести пілотний ДПА для частини учнів 4-го класу із застосуванням елементів ЗНО та ключових антикорупційних запобіжників: не за місцем навчання для відповідних учнів та із зовнішнім контролем («прокторингом»). Тільки за таких умов пілотна ДПА для 4-класників матиме практичний ефект.